

KUPKA AND ČIURLIONIS

Vojtěch Lahoda

CHARLES UNIVERSITY
INSTITUTE OF ART HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF CZECH REPUBLIC
Husova 4, 11011 Praha 1
lahoda@udu.cas.cz

The article focuses on the relationship of František Kupka and Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, two painters whose fundamental universal claim of their art could be described as a painterly expression of spirituality. Kupka constructed his own image of the world of geometric and organic forms, Čiurlionis painted strange, astral forms, which assimilated reality, but at the same time uplifted them into a state of strange blissful angelic transcendence. Music and architecture are critical concepts for Kupka as they are for Čiurlionis. Kupka himself declared that he was capable of creating something between the seen and the heard and that he would create a “fugue in colours as was done by Bach in music”. Another term which is crucial for Kupka’s and Čiurlionis’ art, besides music, is architecture. Both artists stressed the imaginary architecture of the “inner world”. Čiurlionis’ fictitious cities could be seen as the cities of God, *Civitas Dei*. The attraction of the ancient cultures of the Orient also connects Kupka with Čiurlionis. František Kupka did not create imaginary cities like Čiurlionis; he was more interested in strange imaginary spatial compositions in which sculptural-architectural forms dominated in an indefinite space.

KEYWORDS: architecture, music, painting, abstraction.

In 1911, when Čiurlionis died in a psychiatric hospital in Pustelnik near Warsaw, František Kupka started his journey in Paris into the realms of the “other reality” and “other nature”, into the “inner space”. In short, into the space that was not defined by Euclidean perspective. Kupka headed for a painting that ceased to be a copy and reproduction of reality. Although both artists have passed – Čiurlionis art creation culminates in the years 1906-1909, when Kupka did not yet have

clear ideas about his own direction towards artificial forms – ultimately, both artists have something in common. There is a fundamental universal claim of their art. It could be describe as a painterly expression of spirituality, which should have the power to heal and reconstitute the world.

In this sense the nature of both Kupka and Čiurlionis art is close to Kazimir Malewicz’s approach to create a supranatural, suprematist world of non-

KUPKA IR ČIURLIONIS

Vojtěchas Lahoda

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: architektūra, muzika, tapyba, abstrakcija.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje nagrinėjamas Františeko Kupkos ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ryšys – dviejų tapytojų, kurių kartinį, visa persmelkiantį meno siekį galima būtų apibūdinti kaip tapybinio dvasingumo išraišką. Kupka sukonstravo savo pasaulio vaizdinį, sudarytą tarsi iš „po mikroskopu“ pamatytų geometrinių ir organinių formų, – jis ne veltui akino tapytojus studijuoti fiziologiją, biologiją, žiūrėti pro mikroskopą ir nagrinėti rentgeno spindulius. Čiurlionis tapė keistų, astralinių formų paveikslus, tarytum asimiliuojančius realybę, bet sykiu pakylėtus į neįprastos, angeliškai palaimingos transcendencijos būseną.

Kupkai, kaip ir Čiurlioniui, muzika bei architektūra buvo kartinės sąvokos. Neabejotina muzikos reikšmė atsiskleidžia jo darbuose *Pianino klavišai / ežeras* (1909) ir *Amorfa. Dvispalvė fuga* (1912). Jis skelbė, kad gali sukurti kūrinį tarp girdimo ir regimo – „sukursiąs fugą spalvomis, kaip Bachas tai padarė muzika“. Architektūra yra kita tiek Kupkos, tiek Čiurlionio meną apibūdinanti sąvoka. Remdamiesi architektūra kaip idėja arba metafora, abu dailininkai pabrėžė įsivaizduojamą „vidinio pasaulio“ architektūrą.

Fikcinius Čiurlionio miestus galima matyti kaip Dievo miestus (*Civitas Dei*). Kupką traukė ne tik Indijos filosofija, bet ir menas bei architektūra. Induistų architektūra galėjo būti ta „santykių sąranga“, kuria rėmėsi jo vaizdiniai, tokie kaip *Mėlynos nerviūros* (induizmo motyvas), sukurtas 1921 m. Šiuos dailininkus sieja ir senųjų kultūrų bei Rytų trauka. „Alternatyvinė“ architektūra tiek natūralistiniu, tiek sapno pavidalu išskyla tokiuose Kupkos tapybos darbuose kaip *Babilonas* arba *Rodo kolosas* (1906).

Kupka nekūrė įsivaizduojamų miestų kaip Čiurlionis, jį labiau domino keistos įsivaizduojamos erdvinės kompozicijos, kuriose skulptūrinės-architektūrinės formos dominuoja neapibrėžtoje erdvėje.